

Keskkonnaministeerium
Narva mnt 7a
15172 Tallinn

01. november 2011.a.

ARUANNE

Tellimiskirja 05.09.2011 nr 5-2.1/6669-1 täitmise kohta.

Nimi ja ametikoht: Aija Kosk EMÜ PKI, lektor

Lähetuse toimumise aeg ja koht: 03-07. 10 2011, Wageningen, Holland

Toimunud ürituse nimi: 4. rahvusvahelisel ökosüsteemi teenuste konverents „Ökosüsteemi teenused: teaduse ja praktika integratsioon”

Tööd vastavalt tellimiskirjale:

- 1) osaleda 4. rahvusvahelisel ökosüsteemi teenuste konverentsil „Ökosüsteemi teenused: teaduse ja praktika integratsioon” perioodil 4-7. oktoober 2011 Wageningenis, Hollandis;
- 2) anda ülevaade toimunust;
- 3) teha kokkuvõtte võimalike meetmete rakendamisevõimalustest Eesti kontekstis.

Konverentsi **ajakava ja tööplaan** on kättesaadav internetis aadressil:

http://www.fsd.nl/esp_conference_2011

Konverentsi eesmärk: Konverentsi eesmärk on pakkuda teadlastele, poliitikutele ja praktikutele võimalust vahetada informatsiooni ja ideid uute arengute ning esile kerkinud küsimuste kohta ökosüsteemi teenuste valdkonnas. Samuti sooviti pakkuda võimalust sellel teemal arutleda globaalselt.

Konverentsi **ettekannete kokkuvõtted ja ettekanded** peaks tehtama kättesaadavaks aadressil: http://www.fsd.nl/ESP_Conference_2011/78638/9/0/60

Lühikokkuvõtte toimunust ja selle võimalik kasutus Eestis:

Konverents töötas kuue paralleelse töörühmana. 98% ettekannetest olid tehtud doktorantide poolt ning seotud nende doktoritöödega.

1. töörühm: Ökosüsteemi teenuste koguste määramine, kaardistamine ja modelleerimine. Töögrupis peeti 24 ettekannet ja esitleti 35 stendi.

Töögrupi töö sisu: Selleks, et ökosüsteemi teenustega seonduv informatsioon muutuks poliitikutele kättesaadavaks ja arusaadavaks, tuleb ökosüsteemi teenused määratleda kvalitatiivselt ja kvantitatiivselt ning kaardistada. Ökosüsteemi teenuste määratlemiseks sobivad õiged ökoloogilised ja sotsiaal-majanduslikud indikaatorid, mida saab töödelda eesmärgiga, saada informatsiooni ökosüsteemi teenuste varude, nõudluse ja kasutuse kohta. Esmalt on vaja teada, kus ökosüsteemi teenuseid tegelikult pakutakse ja missugused on need ökosüsteemi funktsioonid, mis võimaldavad neid teenuseid pakkuda. Seejärel on vaja teada ökosüsteemi teenuste tarbijaid ehk tulu saajaid. Saadud andmetega annab modelleerida ökosüsteemi teenuste voo. Võimalikud vahendid niisuguseks tööks on GIS, kriteeriumide analüüs, biofüüsikalised ja otsustusprotsessi mudelid, erinevad sensoruuringud. Poliitika ja otsustuse tasandil on vaja teada, kus missuguseid teenuseid pakutakse, et oleks võimalik

teenuste pakkumist ja nõudlust korraldada. Kaardid võimaldavad hinnata ökosüsteemi teenuste pakkumise ja nõudluse andmeid ruumiliselt, seega on nad tegelike tingimuste hea mudel ning visualisatsioon.

Võimalik kasutus: Poliitikutele vajaliku ja arusaadava informatsiooni koostamiseks tuleks esmalt valida õiged indikaatorid, mis iseloomustavad uuritavat ökosüsteemi, seejärel kaardistada kõik ökosüsteemi funktsioonid, kaardistada ökosüsteemi teenused ja seejärel leida teenustele väärtus.

2. töörühm: Ökosüsteemi teenuste väärtuse leidmine ja kasutamine otsustusprotsessi toetavates analüüsides. Töörupis peeti 20 ettekannet ja esitleti 10 stendi.

Töörupi töö sisu: Globaalselt on ökosüsteemi teenuste pakkumine muutumas aasta-aastalt järjest probleemsemaks, kuna tegemist on teenustega, mida turg ei jaota. Tegemist on „hindamatute” ja „hinnata” teenustega. Oluliseks väljakutseks on teadvustada ökosüsteemi teenuseid kui avalikke hüviseid. Ökosüsteemi teenuste väärtuse leidmine on protsess, mille käigus hinnatakse ökosüsteemi teenuste panust inimeste heolusse. Tegemist on antropogeense lähenemisega ökosüsteemidele. Siiski, ökosüsteemi väärtust leides ei eeldata, et majanduslik väärtus on ökosüsteemi ainuke väärtus. Teadvustades ökosüsteemi mitmetist väärtust ja algatades diskussioone selle üle, võib jõuda uute looduskaitsete lahendusteni. Lisaks sellele, üks ökosüsteemi ei „tööta” mitte ainult „oma tasandil” vaid on vajalik ka teiste ökosüsteemide eksisteerimiseks. Seega on vajalik teha otsus, kuidas ühiskond haldab neid teenuseid. Kui ühe ökosüsteemi kasutamine viib teiste ökosüsteemide vähenemisele, siis tuleb leida kompromiss. Ökosüsteemi teenuste väärtuse leidmine on vahend otsustajatele nende kompromisside tegemiseks.

Võimalik kasutus: Ökosüsteemi teenuste tulu leidmine on vajalik selleks, et:

- otsustada ja õigustada riigi raha kasutamist looduse kaitseks, säilitamiseks või taastamiseks;
- võtta arvesse ühiskonna väärtusi ning julgustada ühiskonda osalema ja toetama keskkonnakaitsete algatusi;
- võrrelda erinevate keskkonnaalaste projektide või programmide tulu;
- seada olulisuse järjekorda kaitse- ja taastamisprojekte;
- maksimeerida keskkonna tulu kulutatud rahaühiku kohta.

3. töörühm: Ökosüsteemi teenuste kasutamine planeerimises ja korralduses: idee, vahendid ja juhendid. Töörupis peeti 20 ettekannet ja esitleti 9 stendi.

Töörupi töö sisu: Ökosüsteemi teenuste hindamine on praegu poliitika ja korralduse huviorbiidis. Võimalus kasutada keskkonna korraldamiseks majanduslikke argumente on stimuleerinud otsustajate huvi nende vahendite vastu. Kuid ökosüsteemi teenuste analüüs on hoopis laiem kui nende väärtuse leidmise probleem. Selles töörühmas keskenduti mõnede ideede ja vahendite selgitamisele, mida on vaja tänapäevases poliitikas ja korralduses:

(1) ruumilise planeerimise vahendid ja meetodid, mis võimaldavad identifitseerida ökosüsteemi teenuseid;

(2) kriitiline vaade ökosüsteemi teenuste kontseptsioonile, eetilised aspektid ja osalusmeetodite valik;

(3) kasutamise seotud küsimused, bioloogilise mitmekesisuse ja ökosüsteemi teenuste korraldamise seotud küsimused.

Võimalik kasutus: „Ökosüsteemi teenuste” mõiste ja „ökosüsteemi teenuste väärtuse” mõiste kasutamine poliitikas ja korralduses võimaldab tugevdada osalusdemokraatiat.

4. töörühm: Ökosüsteemi teenuste finantsmehhanismid, s.h ettevõtete võimalused ja majandusinstrumendid. Töörupis peeti 16 ettekannet ja esitati 2 stendi.

Töögrupi töö sisu: Poliitikute ja praktikute hulgas on keskkonnakaitse majandusinstrumentid muutunud järjest populaarsemaks. Seda eriti arenenud riikides. Need mehhanismid sisaldavad makseid ökosüsteemi teenuste eest ja turge ökosüsteemi teenustele. Töörühmas räägiti turumehhanismidel tuginevate instrumentide kasutamise teooriast ja praktikast keskkonnakaitstes, vaadati lähemalt teooriaid, uuriti erinevaid osalejaid ja institutsioone, kelle tegevuse sisuks on erinevate finantsmehhanismide rakendamine. Olulised küsimused millele püüti keskenduda: kuidas turumehhanisme kasutada ökosüsteemi teenuste hoidmiseks?; kas nendes teooriates on määratud tingimusi või vigu, mida tuleb arvestada nende rakendamisel?; missugused on majandusmehhanismide määravad iseloomulikud tunnused?; missugune peaks olema avaliku sektori, erasektori ja kogukondlike institutsioonide roll finantsmehhanismide rakendamisel?

Võimalik kasutus: Finantsmehhanisme kasutatakse keskkonnakasutuse reguleerimiseks Eestis ka tänasel päeval. Majandusinstrumentide laiem kasutus, näiteks sotsiaalne tulu-kulu analüüs võimaldaks paremini arvestada nii ökosüsteemi teenuste väärtusega kui ka ühiskonna väärtustega ning ennetada ökosüsteemi teenuste ületarbimist.

5. töörühm: Ökosüsteemi teenuste roll poliitikas ja institutsionaalses aspektis. Töögrupis peeti 13 ettekannet ja esitati 6 stendi.

Töögrupi töö sisu: Institutsioonid töötavad välja seadused, millega kehtestatakse piirangud, normid, sotsiaalsed arutelud. Seega, institutsioonid aitavad aru saada „mis on” (kognitiivsest aspektist) ja „mis peaks olema” (normatiivsest aspektist). Inimeste ettekujutus mõjutab nii otsustusprotsessi kui ka analüüsi. Teisalt, ökosüsteemi teenused on tuntud kui vastastikku mõjutavad kompleksed, mittelineaarsed ja sageli ennustamatud protsessid ajas ja ruumis. Seega, et inkorporeerida ökosüsteemi teenused poliitilisse otsustusprotsessi on vaja: (1) paindlikke institutsioone (mida nad sageli ei ole); (2) poliitiku, kes on teadlikud ökosüsteemidest (mida nad sageli ei ole); (3) poliitiku, mis on integreeritud. Selle töögrupi eesmärk oli:

1. analüüsida, kuidas institutsioonid peaksid muutuma, et paremini inkorporeerida ökosüsteemi teenuste ideed;
2. võtta arvesse adaptiivse poliitika võimalust;
3. uurida, kuidas poliitiku võiks informeerida ökosüsteemi teenustest ja kuidas nad seda saaks kasutada poliitika protsessis;
4. identifitseerida võimalikud aja-ruumi tasandid, mis on sobivad teema arendamiseks erinevatele institutsionaalsetele tasanditele.

Võimalik kasutus: Ökosüsteemi olulisuse kirjeldamine poliitikutele läbi ökosüsteemi teenuste on üks võimalus poliitikutele, aga ka üldsusele selgitada ökosüsteemi olulisust.

6. töörühm: Juhtumiuuringud ökosüsteemi teenuste rakendamisel planeerimise, korralduse ja võimekuse suurendamiseks. Töögrupis peeti 24 ettekannet ja esitati 13 stendi.

Töögrupi töö sisu: Ökosüsteemi teenuseid on uuritud juba mõnda aega erinevate nimetuste all (ökoloogilised funktsioonid, taastuvad loodusvarad). Selles töögrupis räägiti ökosüsteemi teenuste mõiste sisu „rikkusest”, meetoditest, mida on kasutatud, et ökosüsteemi teenuste kogust määratleda ja võimalustest, mida teadus näeb ökosüsteemi teenuste rakendamisest poliitika ja planeerimise protsessis.

Võimalik kasutus: Ettekannete järeldustele tuginedes saab väita, et kuni üheselt ei ole määratletavad mõisted „ökosüsteemi teenused”, „ökosüsteemi teenuste indikaatorid” jms, siis ei ole mõistlik alustada laiaulatuslikku „ökosüsteemi teenuste ja selle eest tasumise” idee inkorporeerimist poliitilisse otsustusprotsessi. Kaaluda tuleks juhtumipõhist lähenemist.

Kokkuvõte

Konverentsi eesmärk on pakkuda teadlastele, poliitikutele ja praktikutele võimalust vahetada informatsiooni ja ideid uute arengute ning esile kerkinud küsimuste kohta ökosüsteemi teenuste valdkonnas. Konverents töötas kuue paralleelse töörühmana. 98% ettekannetest olid tehtud doktorantide poolt ning seotud nende doktoritöödega.

Ökosüsteemi olulisuse kirjeldamine poliitikutele läbi ökosüsteemi teenuste on üks võimalus poliitikutele, aga ka üldsusele selgitada ökosüsteemi olulisust. Poliitikutele vajaliku ja arusaadava informatsiooni koostamiseks tuleks esmalt valida õiged indikaatorid, mis iseloomustavad uuritavat ökosüsteemi, seejärel kaardistada kõik ökosüsteemi funktsioonid ja teenused ning seejärel leida teenustele väärtus.

Ökosüsteemi teenuste tulu leidmine on vajalik selleks, et:

- otsustada ja õigustada riigi raha kasutamist looduse kaitseks, säilitamiseks või taastamiseks;
- võtta arvesse ühiskonna väärtusi ning julgustada ühiskonda osalema ja toetama keskkonnakaitselisi algatusi;
- võrrelda erinevate keskkonnavalaste projektide või programmide tulu;
- seada olulisuse järjekorda kaitse- ja taastamisprojekte;
- maksimeerida keskkonna tulu kulutatud rahaühiku kohta.

Finantsmehhanisme kasutatakse keskkonnakasutuse reguleerimiseks Eestis ka tänasel päeval. Majandusinstrumentide laiem kasutus, näiteks sotsiaalne tulu-kulu analüüs võimaldaks paremini arvestada nii ökosüsteemi teenuste väärtusega kui ka ühiskonna väärtustega ning ennetada ökosüsteemi teenuste ületarbimist. Samas, kuni üheselt ei ole määratletavad mõisted „ökosüsteemi teenused”, „ökosüsteemi teenuste indikaatorid” jms, siis ei ole mõistlik alustada laiaulatuslikku „ökosüsteemi teenuste ja selle eest tasumise” idee inkorporeerimist poliitilisse otsustusprotsessi. Kaaluda tuleks juhtumipõhist lähenemist.

Lugupidamisega

Aija Kosk
aija.kosk@emu.ee
7313775